

CZU: 352.9:316.3

DIMENSIUNEA CORELATIVĂ DINTRE INSTITUȚIILE SOCIETĂȚII CIVILE ȘI DEZVOLTAREA COMUNITĂȚII LOCALE

Carolina BUDURINA-GOREACII, Selena STEJARU

Universitatea de Stat din Moldova

Relația dintre instituțiile societății civile și dezvoltarea comunității locale este examinată astăzi întâi de toate din perspectiva implicării reprezentanților sectorului asociativ în acțiuni de dezvoltare locală. Această relație este bazată pe anumite norme și valori ce reies din obiectivele organizațiilor (in)formale ale societății civile, dar și pe cultura, tradițiile existente în comunitate, care nu pot fi trecute cu vederea, ci, din contra, dezvoltate pentru binele societății.

De altfel, la analiza corelației dintre instituțiile societății civile și dezvoltarea comunității locale ne-am propus: să identificăm care sunt instituțiile societății civile ce formează comunitatea civică (teoria lui R.Putnam); să examinăm atribuțiile cetățenilor membri ai unor structuri din sectorul asociativ și ale celor care sunt independenți atunci când interacționează în societate; să evidențiem cât de deschise și cooperante sunt instituțiile societății civile în procesul dezvoltării comunității locale și să argumentăm ce rol (pozitiv, negativ sau neutru) au instituțiile societății civile în soluționarea problemelor sociale, economice și/sau culturale din cadrul comunității.

Cuvinte-cheie: *instituții ale societății civile, dezvoltarea comunității locale, corelație, participare, rol, cooperare, cetățeni.*

THE CORRELATION DIMENSION BETWEEN CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS AND LOCAL COMMUNITY DEVELOPMENT

The relationship between the civil society institutions and local community development is firstly examined today from the perspective of involving the associative sector representatives in local development actions. This relationship is based on certain norms and values that derive not only from the objectives of (in) formal civil society organizations, but also from the culture, traditions that characterize a community and cannot be omitted but, on the contrary, developed for the benefit of the society.

Moreover, in analysing the correlation between the institutions of civil society and the development of the local community, we intended to identify the civil society institutions that form the civic community (R. Putnam's theory); to examine the attributions of citizens who are members of some associative sector structures and those who are independent when they interact in society; to highlight how open and cooperative are the civil society institutions in the process of local community development and to argue what role (positive, negative or neutral) the civil society institutions have in solving social, economic and/or cultural problems within the community.

Keywords: *civil society institutions, local community development, correlation, participation, role, cooperation, citizens.*

Introducere

În Europa de Vest termenul „societate civilă” este utilizat tot mai pe larg în ultimii ani. Aceasta se datorează modului în care societatea civilă a contribuit la producerea schimbărilor politice (căderea comunismului la sfârșitul anilor 1980) și sociale (democratizarea țării) în statele din Europa Centrală și de Est. În Republica Moldova fenomenul respectiv s-a realizat prin deșteptarea conștiinței naționale și a emancipării sociale, fapt datorat apariției unor noi grupuri cu cerințe sociale radicale. În același timp, termenul „societate civilă” a început să fie folosit pe larg de către noile formațiuni alternative constituite pentru a înlătura conducerea politică existentă la sfârșitul anilor '80 și pentru formarea unui stat nou independent.

Societatea civilă este o condiție necesară pentru asigurarea unei democrații pline de viață, puternică și participativă. Pe lângă faptul că este esențială pentru implicarea locală, democrația participativă trebuie, de asemenea, să creeze colaborări între instituții, profesii și sectoare susceptibile să influențeze dezvoltarea participării. În articolul nostru, noțiunea „instituții ale societății civile” include acele asociații obștești, instituții publice/private, agenți economici, grupuri religioase, grupuri neformale sau cetățenii simpli, care se implică local la soluționarea necesităților personale și ale comunității.

Totodată, corelația dintre instituțiile societății civile și dezvoltarea comunității locale se bazează pe identificarea problemelor și preocupărilor comune ale cetățenilor, indiferent de scară: sporirea oportunităților locale

de angajare, susținerea grupurilor care oferă îngrijire informală persoanelor vulnerabile, activități comunitare, iar lista problemelor și a temelor cu care se pot angaja instituțiile societății civile în dezvoltarea comunității este variată și extinsă, deoarece este generică, nu este limitată la funcționarea în cadrul unei profesii sau a unei discipline.

Rezultate și discuții

În literatura științifică există mai multe abordări cu privire la dimensiunea corelativă a instituțiilor societății civile (ISC) și dezvoltarea comunității locale. Una dintre ele se referă la abordarea politologului R.Putnam, care face o distincție teoretică între societatea civilă (ca sector asociativ) și așa-zisa „comunitate civică”. Conform opiniei sale, construirea unei comunități civice se bazează pe existența și funcționarea organizațiilor ce au obiective civice (publice) și mai puțin politice sau private. Societățile de ajutor reciproc (de exemplu, asociațiile rotative de credit), organizațiile comunitare, cooperativele, cluburile sportive și partidele politice pot fi elemente constitutive ale unei comunități civice. Astfel, viața asociativă este structurată pe orizontală pentru a genera încredere, cooperare, fluxuri libere de comunicare, norme generalizate și robuste de reciprocitate. Privită în acest fel, comunitatea civică este un concept atât extins, cât și restrâns față de societatea civilă: mai cuprinzătoare în sensul că include toate asociațiile și restrâns – prin faptul că acoperă doar asociațiile structurate orizontal în jurul unor legături mai mult sau mai puțin reciproce, simetrice și de încredere. De asemenea, există multe organizații active în societățile civile democratice – chiar și organizațiile civice al căror scop este de a reforma politica sau de a susține drepturile omului – care nu sunt civice în sensul lui R.Putnam. Aceste organizații tind să reproducă în sine tendințele culturale ierarhice ale societății mai largi: structura verticală a autorității și fluxurile de informații, modelele asimetrice de schimb între patron și clienți, relații orizontale slabe între membrii generali și niveluri scăzute de încredere. În acest context, dacă ierarhia și suspiciunea guvernează organizarea, atunci cooperarea devine dificilă, atât între membrii organizației, cât și între ei și alte organizații. Organizația devine apoi dependentă de lider sau de guvern. Ca urmare, organizația nu se poate extinde sau își pierde susținerea și credibilitatea în societate. În cele mai extreme cazuri, sectorul asociativ poate deveni dependent, coercitiv și exploator al comunității necivice [1, p.12-13]. Astfel, modelul lui R.Putnam cu privire la conexiunea dintre societatea civilă și comunitatea civică are implicații profunde pentru dezvoltarea economică, angajarea civică locală, prin care cooperarea voluntară este esențială. Cooperarea voluntară este facilitată în mare măsură de încrederea interpersonală și de normele de reciprocitate, iar aceste orientări culturale, la rândul lor, sunt încurajate de rețelele de implicare civică, în care cetățenii sunt atrași în egală măsură în interacțiune [2, p.167-173].

Încercând să facă diferența dintre dezvoltarea comunității locale (utilizând termenul de comunitate) și instituții ale societății civile (în special, organizațiile formale), cercetătorii G.Hillery și S.Gottschalk au introdus anumite precizări în demersul nostru de cercetare. Ei consideră că organizațiile formale (ca elemente ale sectorului asociativ), reprezentate de întreprinderi, armată, școli, partide sau asociații profesionale, prin caracterul lor de orientare au scopuri specifice și definatorii, în timp ce dezvoltarea comunității locale reprezintă un proces în care sunt implicate diferite organizații (in)formale cu scopuri sau obiective mult mai complexe într-un anumit spațiu delimitat geografic [3, p.35-39]. Complementar, organizațiile formale definesc roluri specifice membrilor săi, care raportează unul la celălalt în această calitate de reprezentanți ai unor roluri, iar în cazul dezvoltării comunității locale această specializare a rolurilor este mult mai largă [4, p.271-277], cetățenii având conexiuni cu grupul, satul/orașul sau raionul din care fac parte.

Pe de altă parte, evidențiem două orientări corelaționale, complementare, dar distincte ale instituțiilor societății civile: o orientare spre sine, închisă, spre propriul grup/organizație și o orientare spre ceilalți, din afara grupului/organizației percepute de apartenență, deschisă, spre dezvoltarea comunității locale. Dacă ne referim la orientarea spre sine (de tip închis) drept caracteristică a unor instituții ale societății civile, atunci vom remarca că majoritatea dintre activitățile desfășurate se limitează doar la dezvoltarea organizațională internă, precum și la consolidarea de competențe și abilități ale membrilor săi. Drept exemple pot servi: participarea la instruire cu tematici privind planificarea strategică, dezvoltarea personală etc. De regulă, aceste organizații fie că s-au creat recent și nu se implică în acțiuni locale, deoarece nu știu cum s-o facă, fie este cazul când organizațiile activează de ceva timp, însă interesul membrilor lor nu tinde spre careva scopuri caritabile. În practică, aceste structuri nu activează pentru o perioadă lungă de timp. Considerăm, însă, că este necesar ca instituțiile societății civile să fie orientate spre atingerea unor scopuri nobile și spre folosul societății (de tip deschis), pentru că anume principiile respective le fac distincte de celelalte două sectoare:

statul (care este preocupat în special de obținerea și menținerea puterii) și piața (axată pe obținerea profitului). Pe de altă parte, dinamica închidere-deschidere va trebui să existe pretutindeni și permanent, deoarece anume aceste tipuri de organizații oferă diversitate și competitivitate pentru o anumită comunitate, ridicând astfel gradul de interes și angajament în a face schimbări la nivel local.

Un alt aspect privind corelația dintre instituțiile societății civile și dezvoltarea comunității locale ține de faptul că oricât de diverse ar fi instituțiile societății civile prin misiunea, structura și domeniile lor de activitate, ele nu pot exista în izolare, iar activitatea acestora este orientată mai mult sau mai puțin spre dezvoltarea comunității locale. Aceste relații cu comunitatea locală poartă forme simetrice (dacă ne referim la promovarea aceluiași valori și principii; implicare comună în soluționarea unor probleme locale etc.) și asimetrice (ex.: ignorarea intereselor și necesităților cetățenilor locali și satisfacerea priorităților donatorilor).

Corelația dintre instituțiile societății civile și dezvoltarea comunității locale este demonstrată și de motivația de a rezolva anumite probleme sociale, economice și/sau culturale cu care se confruntă membrii unei comunități locale. Asocierea membrilor în cadrul sectorului asociativ se realizează de obicei în organizații (in)formale și sunt definite prin a contribui la realizarea misiunii organizației. Contextul local își pune amprenta asupra oricărui demers de acest fel, iar variabile ca nivelul capitalului social și uman, infrastructura sau suportul din partea instituțiilor sunt definitorii pentru succesul sau eșecul unor astfel de inițiative. Instituțiile societății civile reprezintă de fapt acele entități non-profit care utilizează activitățile sociale, economice și/sau culturale pentru a-și realiza misiunea. Anume ele ar putea constitui o soluție pentru rezolvarea problemelor cetățenilor și ale persoanelor dezavantajate la nivel local, deoarece: contribuie la creșterea gradului lor de calificare și de educație; ajută la identificarea necesităților în comunitate; stimulează solidaritatea și duc la îmbunătățirea relațiilor dintre membrii comunității. Acțiunile sectorului asociativ implică nu doar angajarea persoanelor dezavantajate, ci și dezvoltarea abilităților acestora de a se integra social și a acționa local.

De altfel, instituțiile societății civile sunt actori importanți în procesul de dezvoltare a comunității locale datorită impactului activităților lor asupra asigurării bunăstării propriilor membri, dar și a membrilor comunității. Impactul pozitiv asupra dezvoltării comunității locale se datorează următoarelor aspecte: stimulează dezvoltarea economică, socială și culturală la nivel local; contribuie la reducerea sărăciei – instituțiile societății civile creează locuri de muncă și ajută la deschiderea sau dezvoltarea unei afaceri la nivel local, reducând astfel șomajul; oferă servicii de formare profesională pentru persoanele care au un nivel redus de calificare; furnizează servicii sociomedicale în comunitățile locale, deoarece cele oferite de către sistemul public se confruntă cu lipsă de personal, infrastructură și finanțare; realizează incluziunea socială a persoanelor dezavantajate; dezvoltă capitalul social al comunității; atinge probleme de protecție a mediului – reciclarea, ecoturismul, educația ecologică etc. În acest sens, sunt constituite un șir de organizații specializate în diverse domenii care vizează organizarea și administrarea societății umane. Aceste instituții cunosc politicile curente și propunerile de politici publice, pentru a monitoriza modul în care factorii politici sau economici respectă interesele majorității populației în domeniile respective [5, p.16-17].

Totodată, instituțiile societății civile pot contribui la promovarea aspectelor de politică economică, pot facilita creșterea întreprinderilor private și pot ajuta statul să nu controleze economia. În practică, însă, legătura dintre creșterea economică și societatea civilă nu este atât de simplă. Spre exemplu, miracolul economic din Coreea de Sud a fost construit datorită implicării active în anii '80 a sindicatelor, grupurilor de studenți și organizațiilor religioase în procesul de democratizare a statului [6, p.73-82]. În schimb, Bangladesh, care este un stat cu câteva mii de organizații neguvernamentale, grupuri de advocacy și organizații de servicii sociale ce activează la nivel național și local [7, p.415-416], nu a îmbunătățit nivelul de trai al populației. Or, cetățenii sunt mai motivați să participe la viața asociativă atunci când ating un nivel de trai confortabil (piramida trebuințelor lui A.Maslow). Pentru Republica Moldova experiența implicării instituțiilor societății civile la nivel local se află la etapa de afirmare și dezvoltare. Prea puțin este cunoscută activitatea sectorului asociativ în comunitățile locale, iar dezvoltarea economică nu a confirmat așteptările cetățenilor.

Totuși, o societate civilă bine dezvoltată poate fi un partener pentru o economie de piață de succes. Multe ISC-uri pot consolida dezvoltarea economică locală prin participarea la procesul decizional și prin creșterea fluxului de cunoștințe și informații oferite. Cu toate acestea, calea către succesul economic nu este neapărat pavată de societatea civilă, iar o societate civilă puternică poate coexista cu o economie relativ slabă (și invers). Mai mult, prea multe instituții ale societății civile sau diversele sale orientări (care pot fi greșite) ar putea dăuna dezvoltarea economică locală. Unii economiști consideră, de exemplu, că forțele de muncă din America

Latină, care erau un sprijin al societății civile din regiune, au fost unul dintre cele mai mari obstacole în calea creșterii și stabilității economice din America Latină [8, p.24]. De asemenea, sunt analiști care susțin că unele ONG-uri din Armenia, prin intermediul programelor de ajutor, au direcționat greșit banii atunci când au distribuit produse alimentare în scopuri umanitare în unele localități, considerând că aceștia mai bine urmau să fie utilizați pentru crearea locurilor de muncă. Există, de asemenea, o lipsă evidentă de informații privind finanțarea și sursele de ajutor [9, p.61-64].

O altă ipoteză ar fi că comunitățile locale trebuie să se autoorganizeze pentru a întreprinde planificarea și gestionarea dezvoltării și sunt așteptate să preia conducerea prestării anumitor servicii și organizarea diverselor activități. Pentru a realiza o dezvoltare durabilă, provocarea constă în facilitarea și instituționalizarea unui proces prin care înseși comunitățile locale ar mobiliza instituțiile societății civile la nivel local pentru a-și satisface propriile nevoi. Utilizarea eficientă a capitalului social poate fi considerată drept cel mai important rol al comunităților locale. Ca o condiție prealabilă pentru acumularea și mobilizarea efectivă a capitalului social în vederea dezvoltării comunității, îmbunătățirea sau modernizarea capitalului uman este imperativă. Dezvoltarea abilităților indivizilor într-o societate va spori calitatea și cantitatea producției capitalului social. Însă, pentru realizarea acestor obiective este necesară o intervenție planificată în comunitate, care să genereze dinamismul intern în comunitate. Iar instituțiile societății civile active și cu experiență ar putea juca un rol colosal.

În continuare, vom analiza rolul instituțiilor societății civile în dezvoltarea comunității locale, care, de altfel, ar fi unul pozitiv, negativ sau neutru în societățile democratice. Teoria rolurilor ne va ajuta să determinăm interacțiunea dintre organizațiile (in)formale în comunitate și rolurile pe care le joacă în contexte și situații diferite la nivel local [10, p.505]. Caracterul rolului este influențat – pe de o parte, de experiența, obiectivele și interesele instituțiilor societății civile de acțiune locală, dar și de așteptările comunității – pe de altă parte. Nu întotdeauna, după cum am văzut deja, acțiunile organizațiilor și așteptările comunității se intersectează. De aceea, și rolul ca element ce contribuie la crearea anumitor schimbări este perceput deseori în mod eronat.

Ținând cont de faptul că rolul instituțiilor societății civile în orice stat democratic tinde să fie unul **pozitiv** în dezvoltarea comunității locale, credem, totuși, că este necesar să fie promovate și susținute acele acțiuni de inițiere, inovare și experimentare, pe care multe țări dezvoltate le-au aplicat deja, iar astăzi utilizează diverse instrumente pentru a asigura bunăstarea generală a cetățenilor. Rolul pozitiv al instituțiilor societății civile reiese din funcțiile pe care le îndeplinesc la nivel local. Astfel, în primul rând, acestea pot contribui la creșterea nivelului de notorietate a problemelor locale, colectând date, informații, mobilizând resursele necesare, propunând soluții de rezolvare a acestor probleme și influențând autoritățile publice în formularea politicilor publice și selectarea soluțiilor adecvate. Rolul lor este de inițiere, inovare sau experimentare, astfel încât unele idei să poată fi preluate de către autoritățile administrației publice locale (APL) la nivel local [11, p.21]. În al doilea rând, instituțiile societății civile au dreptul și obligația de a influența deciziile politice, economice sau de interes public. Iar reacțiile lor la politicile adoptate, care vin în contradicție cu interesele cetățenilor, sunt prezentate sub diverse forme: demonstrații, mitinguri, conferințe de presă, mesaje de protest etc. Astfel, instituțiile societății civile, specializate pe anumite domenii (ex.: cooperative, sindicate, patronate etc.), monitorizează acțiunile statului și modul de rezolvare a problemelor. Totodată, ele colaborează cu structurile implicate în gestionarea afacerilor publice cu scopul de a identifica soluții comune pentru a îmbunătăți condițiile de viață ale cetățenilor.

Din aceste considerente, în studiile de specialitate se accentuează pe bună dreptate necesitatea schimbării de paradigmă și părăsirea conceptului de stat-dădacă, ceea ce înseamnă opțiunea pentru concentrarea acțiunii pe guvernare, adică pe definirea politicilor majore, direcțiilor fundamentale de constituire și dezvoltare a unei comunități naționale, integrate în multiple interdependențe transnaționale. Într-un asemenea cadru al guvernării, unde se dezvoltă toate cele trei sectoare concomitent, dar separat, instituțiile societății civile își pot exercita activitatea în conformitate cu interesele, domeniile și obiectivele asumate în fața cetățenilor. Astfel, criza statului sau criza participării cetățenilor la treburile publice poate fi depășită prin implicarea organizațiilor (in)formale ale sectorului asociativ, care oferă multiple posibilități de identificare a noilor direcții de dezvoltare locală, bazate pe participarea eficientă și autonomă a cetățenilor – pe de o parte, și pe distribuția publică a unor servicii, prin oferirea noilor abordări/reguli instituționale sau forme alternative de organizare socială – pe de altă parte.

Există diverse motive pentru care instituțiile societății civile au jucat și roluri **negative** în dezvoltarea comunității locale. Aceste fenomene s-au produs din cauza existenței conflictelor interne, lipsei de educație a

cetățenilor, experienței și abilităților reduse din partea reprezentanților sectorului asociativ, dominației anumitor grupuri locale, mediului politic nefavorabil, precum și din cauza centralizării guvernării etc. [12, p.93].

În aceeași ordine de idei, cercetătoarea britanică C.Mercer consideră că „instituțiile societății civile au roluri negative, deoarece colaborând cu guvernele de peste hotare și primind fonduri de la ele sau obținând subvenții din partea fundațiilor private, care mențin relații strânse cu statul, aceste organizații deseori nu sunt responsabile față de cetățenii locali, ci față de actorii de mai sus care „revizuite” și „supraveghează” performanța instituțiilor societății civile în funcție de propriile criterii și interese” [13, p.14].

Majoritatea instituțiilor societății civile (chiar și în Republica Moldova) sunt susținătoare a valorilor occidentale: promovarea drepturilor minorităților sexuale; garantarea libertății presei și a mass-mediei; asigurarea egalității de gen etc. Nu fiecare societate și, în particular, nu toți cetățenii împărtășesc opinii similare vizavi de aceste valori. De asemenea, donatorii străini care finanțează activitățile instituțiilor societății civile deseori impun promovarea acestor valori (regăsite în propunerile de proiecte), ceea ce ar putea duce la anumite provocări ce țin de polarizarea socială și la confruntări culturale.

De asemenea, foarte mulți bani sunt investiți în educație, drepturile omului, combaterea sărăciei, în special în țările aflate în tranziție și cele în cele din lumea a treia. Totuși, problemele nu sunt rezolvate în totalitate, fie din cauza negestionării corecte a banilor, fie a salarizării prea mari a angajaților.

Un alt aspect ar fi că și statul, instituțiile societății civile au deseori tendința de a-i ignora pe săraci sau pe cei care într-adevăr au nevoie de ajutor. Există organizații care sunt înființate cu scopul de a desfășura activități pentru un anumit segment de populație, astfel domeniile de interes încadrându-se în prioritățile unor donatori ce activează în același domeniu. Se întâmplă și situații când la desfășurarea unor programe de instruire, vizite de studiu etc. unele ISC-uri să implice mai întâi membrii sau cunoscuții lor și doar ulterior tinerii sau adulții care au acces la informație sau au mai participat anterior la astfel de evenimente. De aceea, activitățile desfășurate de aceste organizații deseori tind să ignore (in)conștient acele păături socialmente vulnerabile care într-adevăr au nevoie să participe la acțiuni sociale, economice sau culturale care ar contribui la formarea lor personală și profesională.

Alteori, se organizează diverse campanii de informare/socializare, se editează cărți/pliante etc. care, considerăm, nu au un impact și importanță atât de mare pentru dezvoltarea comunității locale. Înțelegem că aceste activități ar putea constitui unul dintre obiectivele donatorilor, prin care se urmărește sensibilizarea cetățenilor asupra anumitor probleme existente în comunitate. În aceeași ordine de idei îl cităm pe cercetătorul autohton C.Marin care, de asemenea, consideră că „multe dintre instituțiile societății civile la nivel local sunt create în jurul unor persoane sau sunt asertive acestora cu scopul de a obține dividende politice, suport financiar și autoritate” [14, p.331]. Totuși, pentru oamenii de la sate sau de la orașe este mult mai important să vadă anumite schimbări concrete, care ar avea un impact mai mare la nivel economic, social sau cultural. Mulți ar fi de părere că autoritățile APL sunt responsabile de dezvoltarea comunității locale. Totuși, în opinia noastră, prin consolidarea eforturilor comune ale APL, ale instituțiilor societății civile și ale cetățenilor simpli, aceste schimbări s-ar produce mult mai repede, ar fi mai vizibile și eficiente pentru comunitate.

O altă problemă ar fi că o bună parte din instituțiile societății civile sunt înregistrate în orașele mari, acolo unde cetățenii au mai mult acces la informații, trăiesc mai bine și se bucură de mai multe drepturi în comparație cu cetățenii din comunitățile rurale. Problema constă în faptul că cei de la sate sunt mai ignorați, iar dezvoltarea comunității locale întârzie să se producă din cauza lipsei de oameni entuziasmați și activi, insuficienței de bani oferți din partea autorităților publice locale și din cauza surselor financiare și tehnice reduse care sunt alocate de către donatori. În Republica Moldova, majoritatea instituțiilor societății civile active sunt înregistrate ca asociații obștești. O bună parte din ele își au sediul în mun. Chișinău, însă pot activa la nivel republican. Acest fapt le permite să manevreze desfășurarea activităților acolo unde donatorii prezintă ca prioritar anumite localități (de ex.: regiunea transnistreană și zonele de securitate). Considerăm că aceste teritorii sunt strategice pentru țara noastră, deoarece fiecare ne dorim să avem un stat integru și suveran. Totuși, nu toate organizațiile dispun de experiență și personal calificat pentru a se angaja în astfel de proiecte și nu sunt pe deplin apte să contribuie la careva schimbări esențiale în soluționarea conflictului transnistrean, în menținerea și asigurarea securității teritoriale a țării.

Pentru Republica Moldova ambele roluri – cel pozitiv și cel negativ – și-au lăsat amprenta în dezvoltarea comunității locale. Dacă până în 1996 instituțiile societății civile se aflau în faza de creare și instituționalizare, iar informație cu privire la nivelul de încredere a cetățenilor în ONG-uri lipsește, atunci datele prezentate în

cadru Primului Forum al ONG-urilor din Republica Moldova (1997) [15] arată că circa 16% din populație considera că instituțiile societății civile nu joacă niciun rol în societate. Acest fapt putea fi explicat de situația economică dificilă, precum și de rolul nesemnificativ al organizațiilor donatoare care a dus la diminuarea eficacității activității instituțiilor societății civile în rezolvarea problemelor sociale acute [16, p.8]. În anul 2001, deja 40% din cetățenii de la sate considerau că instituțiile societății civile nu joacă un rol esențial sau că nu joacă niciun rol în cadrul societății. Făcând o comparație cu situația din 1997, observăm că pe parcursul a patru ani a avut loc o schimbare a opiniei publice privitor la rolul sectorului asociativ în societate, care de altfel este în defavoarea sa. La fel și gradul de încredere a cetățenilor în instituțiile societății civile este foarte mic, evoluând respectiv cu: 22% în 2001; 26% în 2002; 29% în 2003; 36% în 2004, 35% în 2005; 32% în 2006; 39% în 2007; 20% în 2008; 34% în 2009; 30% în 2010; 23,8% în 2011; 22,5% în 2012; 22% în 2013; 26% în 2014; 24,2% în 2015, 15% în 2016 [17].

Analizând datele prezentate mai sus, putem concluda că rolul instituțiilor societății civile moldovenești în dezvoltarea comunității locale rămâne a fi **neutru**, cu eforturi simbolice și activități nesemnificative pentru cetățeni. Acest fapt poate fi explicat prin următoarele:

- studiile efectuate nu acoperă un număr mai mare de persoane și în mai multe localități ale țării;
- cetățenii nu sunt destul de bine informați cu privire la activitățile instituțiilor societății civile, din cauza lipsei mijloacelor de informare (acces limitat la internet), iar TV, radioul nu difuzează întotdeauna informații corecte despre ele. De asemenea, populația rurală ignoră ziarele, iar procesul de comunicare are loc în special la piață, cu vecinii, de la om la om, informându-se deseori despre activitățile APL din panourile informaționale plasate în fața sediului acestora;
- instituțiile societății civile desfășoară activități ocazional, acoperind un segment limitat de persoane din comunitate sau se implică foarte modest în acțiuni din cauza lipsei banilor, a dotării tehnice și a personalului calificat/permanent în aceste instituții.

Totuși, nu poate fi neglijat faptul că înființarea a tot mai multe instituții ale societății civile lasă de crezut tendința și dorința cetățenilor de a face schimbări la nivel local și de a contribui la soluționarea problemelor identificate. Dezvoltarea comunității locale este, după cum am menționat anterior, un proces care nu poate avea rezultate imediate, iar schimbările de ordin economic, social și cultural vor interveni odată cu depunerea eforturilor comune din partea statului, sectorului de afaceri, dar și a sectorului asociativ. Astfel, pentru a asigura dezvoltarea comunităților locale este necesară mobilizarea reprezentanților autorităților APL și ai instituțiilor societății civile și, implicit, formarea unui parteneriat solid între acestea. Rolul parteneriatului ține de expunerea principalelor provocări de nivel local, stabilirea priorităților, identificarea soluțiilor de dezvoltare și aplicarea de măsuri și strategii integrate. Strategiile se bazează pe legăturile dintre factorii participanți, cu efecte multiple asupra dezvoltării locale și a planurilor de acțiuni elaborate pe termen scurt și lung. Acestea trebuie concepute în sensul valorificării punctelor forte sau „atuurilor” sociale, de mediu și economice ale comunității. Comunitățile locale diferă în privința nivelului capacităților, experiențelor de cooperare și/sau de conflict, precum și a culturii instituționale. Este, deci, foarte important ca parteneriatul să fie proiectat în funcție de realitățile contextului local.

Concluzii

Dimensiunea corelativă dintre instituțiile societății civile și dezvoltarea comunității locale se axează pe următoarele caracteristici:

- 1) Dacă instituțiile societății civile prin orientarea lor au scopuri specifice și definitorii, atunci dezvoltarea comunității locale reprezintă un proces în care sunt implicate diferite organizații (in)formale cu scopuri sau obiective mult mai complexe într-un anumit spațiu delimitat geografic.
- 2) Instituțiile societății civile definesc roluri specifice în cadrul instituției, organizației sau grupului, iar în cazul dezvoltării comunității locale această specializare a rolurilor este mult mai largă, cetățenii având conexiuni cu grupul, satul/orașul sau raionul din care fac parte.
- 3) Există instituții ale societății civile care au o orientare spre sine, închise, spre propriul grup/organizație și o orientare spre ceilalți, din afara grupului/organizației percepute de apartenență, deschise, spre dezvoltarea comunității locale.
- 4) Oricât de diverse ar fi instituțiile societății civile prin misiunea, structura și domeniile lor de activitate, ele nu pot exista în izolare, iar activitatea lor este orientată mai mult sau mai puțin spre dezvoltarea comunității locale. Aceste relații cu comunitatea locală poartă forme simetrice și asimetrice.

5) Corelația dintre instituțiile societății civile și dezvoltarea comunității locale este demonstrată și de motivația de a rezolva anumite probleme sociale, economice și/sau culturale cu care se confruntă membrii unei comunități locale. Iar rolul acestora în atingerea obiectivelor la nivel comunitar poate fi de ordin pozitiv, negativ și neutru în dezvoltarea comunităților.

Referințe:

1. DIAMOND, L. Civil society and the development of democracy. In: *Estudio/Working Paper*, 1997, no.101, p.12-13.
2. PUTNAM, R., LEONARDI, R., NANETTI, R. *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press, 1993, p.167-173.
3. GOTTSCHALK, S.S. *Communities and Alternatives: An Exploration of the Limits of Planning*. Cambridge, Massachusetts: Schenkman Publishing Company, 1975, p.35-39.
4. GREIDER, T., KRANNICH, R., BERRY, H. Local Identity, Solidarity, and Trust in Changing Rural Communities. În: *Sociological Focus*, Volume 24, Issue 4, 1991, p.271-277.
5. ISTRATE, I. *Comunități în mișcare: programe și intervenții sociale*. (Ghid pentru Centre de Resurse pentru ONG-uri). Botoșani, 2004, p.16-17.
6. SHIN, G., CHANG, P., LEE, J. *South Korea's Democracy Movement (1970-1993): Stanford Korea Democracy Project Report*. Shorenstein Asia Pacific Research Center, Stanford University. December 2007, p.73-82. [on-line] [https://aparc.fsi.stanford.edu/sites/default/files/KDP_Report_\(final\)-1.pdf](https://aparc.fsi.stanford.edu/sites/default/files/KDP_Report_(final)-1.pdf) (Accesat: 27.07.2017)
7. HAQUE, S. The Changing Balance of Power between the Government and NGOs in Bangladesh. In: *International Political Science Review*, 2002, vol.23, no.4, p.415-416. [on-line] <http://ap4.fas.nus.edu.sg/fass/polhaque/ipsr-ngo.pdf> (Accesat: 29.07.2017)
8. CAROTHERS, T. *Civil Society*, p.24. [on-line] <http://carnegieendowment.org/pdf/CivilSociety.pdf> (Accesat: 12.10.2015)
9. NARAYAN, D., PATEL, R., SCHAFFT, K., RADEMACHER, A. *Voices of the poor: Can Anyone Hear Us?* Washington, D.C, USA. Published by Oxford University Press, Inc. March 2000, p.61-64. [on-line] <http://documents.worldbank.org/curated/en/131441468779067441/text/multi0page.txt> (Accesat: 12.08.2017)
10. SLUSS, D.M., van DICK, R., THOMPSON, B.S. Role theory in organizations: A relational perspective. In: *APA handbook of industrial and organizational psychology*. (S. Zedeck ed.). Vol.1: *Building and helping the organization*. Washington, DC: American Psychological Association, 2010, p.505.
11. JURA, C. *Rolul organizațiilor nonguvernamentale pe plan internațional*. București: ALL Beck, 2003, p.21.
12. DIAMOND, L. Promoting Democracy in Post-Conflict and Failed States. Lessons and Challenges. In: *Taiwan Journal of Democracy*, vol.2, 2003, no.2, p.93. [on-line] <http://www.tfd.org.tw/export/sites/tfd/files/publication/journal/dj0202/05.pdf> (Accesat: 19.08.2017)
13. MERCER, C. *NGOs, civil society and democratization: a critical review of the literature Progress in Development Studies* 2,1. 2002, p.14 [on-line] <http://www.uvm.edu/~bgreene1/Bibliography2014/Topic08/MercerNGOsCivilSocDem.pdf> (Accesat: 15.06.2017)
14. MARIN, C. Societatea civilă – substanța modernității. În: *Moldova, România, Ucraina: integrarea în structurile europene*. [Materialele Simpozionului științific internațional tradițional. Republica Moldova, Chișinău, 15-16 octombrie 1999]. Chișinău: Perspectiva, 2000, p.331.
15. Organizațiile neguvernamentale pentru o societate democratică. În: *Cartea Albă a Primului Forum al ONG-urilor din Republica Moldova* (Chișinău, 4-6 noiembrie 1997). Chișinău: ARC, 1998. 94 p.
16. GORBUNENKO, P., IZDEBSKI, N. ș.a. *Pentru ce și cum se creează asociațiile obștești?* Chișinău: BIOTICA, 2001, p.8.
17. Barometrul Opiniei publice. Institutul de Politici Publice. [on-line] <http://ipp.md/old/lib.php?l=ro&idc=156> (Accesat: 12.06.2015)

Date despre autori:

Selena STEJARU, doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova; lector universitar, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM.

Carolina BUDURINA-GOREACII, doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova; lector universitar, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM.

E-mail: carolina.budurina@gmail.com

Prezentat la 28.12.2017